

Hová temetik a kéknefelejceket?

Interjú Borcsa János irodalomkritikussal, az Ambrózia Kiadó vezetőjével

Boér Géza napokban megjelent verseskötetével immár az ötödik Ambrózia-kötet lát napvilágot. Egyszemélyes könyvkiadó Kézdivásárhelyen, miért van rá szükség?

Amikor 1998-ban bejegyezték a céget, nem tettem fel magamban ilyen élesen a kérdést, habár az 1989-es fordulatot követő első évtized alatt egyetlen könyvkiadó sem működött Kézdivásárhelyen. Arra a kérdésre, hogy egyáltalán volt-e igény könyvkiadóra, nem tudnék határozott választ adni, én viszont azon vagyok azóta is, hogy igényt *ébrezzek* erre Kézdivásárhelyen és vidékén a könyvvásárlók és az olvasók körében, illetve hogy az itt kiadott Ambrózia-könyvek által jelen legyen Kézdivásárhely az erdélyi és az anyaországi könyvforgalomban. Ennek érdekében minden eddigi könyvem bemutatóját a helybeli városi könyvtárral közösen gondosan megszerveztük; rangos szakemberek, neves írástudók szép számban megjelent közönség előtt mutathatták be az új könyveket, amelyek aztán eljutnak Kovászna és Hargita megye könyvesboltjaiba, valamint Kolozsvárra és máshová is.

Az induláskor azt is meggondoltam, hogy ebben a kistérségben, ahol működni fog az Ambrózia, vannak alkotó értelmiségiek – leendő szerzők –, akiket munkájukban jobban ösztönözhet egy hozzájuk földrajzilag közelebb álló kiadó, mint a távolabbi központokban működők, s ebből következően hamarabb is publikálási lehetőséghez juttathatók egyes szerzők. Másrészt pedig számítottam és számítok az ehhez a vidékhez valamilyen szállal kapcsolódó, de nem itt élő szerzőkre, valamint mindazokra, akik e kishaza szellemi értékeinek feltárásán, bemutatásán fáradoznak.

Az ambrózia – tőled tudom – az istenek illatos eledele, mely minden romlást megakadályoz... Megállíthatja-e a romlást Erdélynek abban a csücskében az Ambrózia?

Az a gazdasági, szellemi és erkölcsi, valamint a népesség terén tapasztalható „romlás”, amely az egész országot érinti, nyilván Erdélynek ezt a „csücskét” sem kerüli el, de halvány reményre adhat okot az embernek, ha évek óta kezdeményező- és vállalkozókedvvel találkozunk, ha tiszta emberi szándékot és bölcs döntéseket fedez fel szűkebb környezetében, ha partnerekre talál egy-egy programja megvalósításában. Az Ambrózia valamiféle építkezésre vállalkozna tehát a szellemiek terén. Vallom ugyanis, hogy a jó könyvek erősebbé tehetnek bennünket emberségben és magyarságban. S hála Istennek, ilyenek is vannak ma már a könyvesboltok polcain. Nyilván, a mindent elárasztó kommersz, a sokadrangú „irodalom” és „tudomány” mellett. Öröm a kiadó számára – aki nem anyagi sikerre törekszik mindenáron –, ha vásárlóra és olvasóra talál a kiadványa, amely megbízható információkat, érvényes értelmezéseket ad a világról, vagy „csak” jó olvasmányt kínál.

Nevezhetjük-e a „romlás költője”-nek Boér Gézát? Hiszen „jelszóterek”-ről írt, „vonításúr”-ról, „foszló ittlétfonal”-ról.

Boér Géza a romlás költője? Rövidre szabott életének (1952–1989) minden bizonnyal voltak olyan időszakai, amelyeket az önpusztítás jellemezett, mondjam azt, hogy néha az volt az érzésem nekem, aki 1976-tól a széljárta Kézdivásárhelyen közel kerülhettem az emberhez és alkotóhoz, hogy siettetni a vég kezdetét.... Nehezen gyógyuló sebet hagyott bennem, hogy senki és semmilyen érv nem volt elég erős ahhoz, hogy ne következzen be az ő természetes, de korai halála.

Boér Géza lírája és egy kevésbé terjedelmes prózai kísérlete döbbenetes erővel sugallja mérhetetlen veszteségeinket, ha úgy tetszik, általános „romlásunkat” s ezenközben az egyéni lét törekénységét és kilátástalanságát. Hadd ragadjam ki, szinte találomra – és az írásképet mellőzve –, egyik versének (*ronda fél-rondó*) idevágó passzusát: *pusztulás-huzat fölöttem alattam védekezés égtájai felőrlő forgatagban és fönnt a remény egén a lehet útján a ravasz idegen menet sunyin vár hiányunknak integet.* Hozzá kell tennem viszont, hogy az ironia/önironia, valamint furcsa és igen merész nyelvi játéka a leírtakkal, úgymond a valósággal szemben egy ambivalens attitűdről tanúskodnak. Példaként a *végbelátás* két sorát idézném: „*most már elvéthetjük a történelmet / hisz megvédiünk mindent mi elveszett*”.

„*vert várakat be kell vallani*” – írja több helyen is. Ez lett volna a megbízatása: *elismerni korábbi vereségeket?*

Önismereti igénye és kritikai érzéke mindenképpen igen erős volt. Közösségi tekintetben is. Nem volt önáltató, szembenézett a mítoszokkal, és nem kergetett ábrándokat. Tisztán látott. És ezt kérte számon például kritikusként az általa elemzett művek szerzőitől is. Éppen csak jelezném irodalmi tevékenységének ezt a vetületét is: a drámaíró Kocsis Istvánnak számottevő tanulmányt szentelt, elemezte Csiki László művét, szembenézett az ún. második Forrás nemzedék problematikájával. Kritikái többnyire a *Korunkban* jelentek meg, de közölt az egykori *Ifjúmunkás*ban is.

„*életem roncs olt tömbjei*”-ről ír a *kérdőjelkép* című versében. Így, szaggatott sorokban, akár Radnóti az *Erőltetett menetben*. Ennyire roncsolt életű volt Boér?

Az általad idézett verset, a *kérdőjelkép* címűt Kányádi Sándornak dedikálta Boér. Fontosnak tartom ezt a választását kiemelni, mivel ez a tény szintén árnyalhatja a Boér-líráról alkotott képünket. Különben Boérnak a Kányádival való kapcsolata középkorolás diák korában kezdődött, a hivatkozott verskompozíciót pedig hosszú éveken keresztül érlelte-formálta; a nyolcvanas években több változata is készült, amelyek közül több megtalálható a hagyatékban.

Halálát megjósolva írja: „majd időd is lesz régi vágyaidra / emlékezni / füvekben esőkben”. Ez történik most, az immár tizenhárom éve halott Boér emlékezik „füvekben esőkben”?

El kell mondanom, hogy minap, a *Sorskeresztrejtvény* kézdivásárhelyi nagysikerű bemutatóján a nemzedék- és költőtárs Markó Béla méltatta Boér költészetét, verseinek, üzenetének érvényességét hangsúlyozva. A költő halála után eltelt több mint egy évtized alatt, mondotta Markó, a versek – akárcsak a jó bor – felértékelődtek.

Mit üzennél a füvekben-esőkben emlékező Boérnak, ha éppen ideje lenne ránk figyelni... Hogyan válaszolnád meg az ő kérdését: hová temetik a kéknefejejcseket?

Azt üzenném, hogy lírájának az új, 1990 óta fellépő erdélyi magyar költői csoportosulások körében is van visszhangja, többen érdeklődéssel fordulnak feléje, s Fekete Vince révén személyes szálakkal is kapcsolódik egyes fiatal alkotókhoz Boér Géza. Másrészt pedig – s ezzel is kapcsolódik talán az utána következőkhöz – jól kimutatható művészi gondolkodásában egy erős törekvés, és pedig annak érzékeltetése, hogy a hagyományosan értékhordozó lírai motívumok vagy kiüresedtek, vagy végső veszélyeztetettségük immár bizonyosság: *tisztásokon* zűrzavar virágzik, egymásba botlanak megvakult *csillagok*, meggyilkolt *szavak*, ködös *holnap*, véges *remény*

zuhangat, reménytelen *hajnalok*, nyílik köröttem *síralomvirág*, veszteségek *vára*, *liliom* haldogál. Szerintem ebben a láncolatban kell értelmezni az általad kiemelt Boér-sort: *hová temetik a kéknefelejceket?*

Kitartó munkádnak köszönhetően Boér annyira jelen van az irodalmi lapokban, mintha élne... Érzed-e azt, hogy versei továbbra is érvényes mondanivalóval szolgálnak?

Az előző két válasz részben erre is felelet. Boér jelenlétéről pedig annyit, hogy 1990 óta valóban néhány tucat verset tettem közzé hazai magyar lapokban és folyóiratokban az írói hagyatékból, amelyet 1989 kilátástalan nyarán Egyed Péter, Kosztándi Jenő festőművész és jómagam Torján, a szülői házban leltároztunk fel és helyeztünk letétbe.

Kinek köszönhető a Sorskeresztrejtvény megjelenése?

A válogatást és a szöveggondozást én végeztem, Fekete Vince pedig a kötet megszerkesztésének felelősségteljes munkáját vállalta.

Milyen Boér-szövegek kerültek be ebbe a válogatásba?

Az 1980-as években született Boér-versek egy részét és prózakísérletét (tudtommal az egyetlen), a *veszélypecsét* című töredéket tartalmazza a *Sorskeresztrejtvény*, illetve *A metafora kijátszása* című, a *Korunk* 1979. évi költészeti ankétjára adott válaszát. A kötetbe besorolt versek közül kettőt vettünk át a *létlelet* című posztumusz kötetből (1989), a címadó vers most jelent meg először, a többi negyvenhat vers a hagyatékból 1990 óta általam lapokban közzétett szöveg. Ezek a versek a *Hiányok térképe* című Forrás-kötet (1980) után íródtak mind, közülük választott ki még életében Boér egy vaskos kötetnyit, és adta át a Kritériumnak, amely aztán 1989 nyarán, a diktatúra szorításában „megkarcsúsítva” ki is adta az immár posztumusszá lett *létleletet* Markó Béla előszavával.

Milyen könyvek kiadására készül az Ambrózia?

Megjelenés előtt áll a magát kézdivásárhelyinek valló Bakk Miklós politológus *Lassú valóság* című tanulmánykötete.

Hol lehet megvásárolni ezeket a könyveket?

Általában a Pallas–Akadémia, a Corvina, Kovászna megyében a H–Press Lapterjesztő, Kolozsvárt a Röser Antikvárium terjeszti, de postai utánvétellel a kiadótól is meg lehet rendelni.

Kérdezett: Gergely Tamás
Romániai Magyar Szó, 2002. október 3.